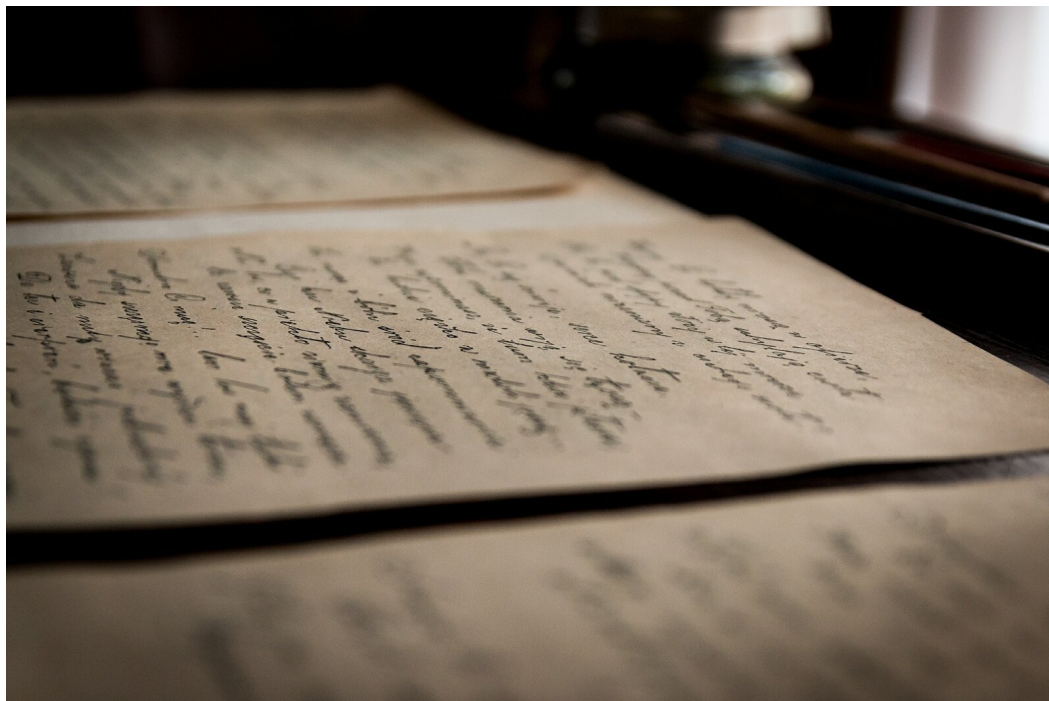

Wypowiedź też może mieć styl!

Bibliografia:

- Źródło: Agnieszka Warnke, *Aby język polski był bardziej polski*, dostępny w internecie: <https://culture.pl/pl/artykul/aby-jezyk-polski-byl-bardziej-polski> [dostęp 3.10.2023].

Wypowiedź też może mieć styl!

Wypowiedź pisemna

Źródło: Pixabay, fotografia barwna, domena publiczna.

Wyrazu **styl** używamy w różnych znaczeniach. Odnosimy go do sposobu postępowania, zachowywania się, myślenia, wiążemy z cechami charakterystycznymi dla sztuki jakiejś epoki lub jakiegoś regionu. Wyraz styl stosowany jest również w nauce o języku, czyli w językoznawstwie.

Już wiesz

- 1) Na podstawie dostępnych ci źródeł (np. słowników) napisz, co w językoznawstwie oznacza wyraz styl.
- 2) Zgromadź jak najwięcej określeń wyrazu styl odnoszących się do sposobu wypowiedzania się. Twoją listę mogą rozpoczynać na przykład takie określenia jak 'zawiły', 'kwiecisty'.

Style językowe i ich cechy

Osoby, które znają tylko jeden język, nawet w codziennych sytuacjach posługują się kilkoma jego odmianami, w tym różnymi **stylami**, czyli **sposobami językowego ukształtowania tekstu**. W odmienny sposób budujemy zdania i używamy innych słów w rozmowie z rodzicami, z koleżanką, z nauczycielem czy z pracownikiem urzędu. Specyficznym są też wypowiedzi literackie, publicystyczne lub naukowe. W zależności od tego, kto jest odbiorcą i jaki jest cel wypowiedzi, używamy różnych stylów. Możemy więc powiedzieć, że język polski, podobnie jak inne języki, jest zróżnicowany stylistycznie. Nie oznacza to jednak, że możemy łączyć dowolne style w jednej wypowiedzi. Mając do wyboru różne style polszczyzny, powinniśmy się orientować, którego z nich użyć w konkretnej sytuacji.

Poszczególne style (naukowy, urzędowy, artystyczny, potoczny i publicystyczny) różnią się słownictwem i środkami językowymi.

Na przykład w **stylu naukowym** używa się zdań wielokrotnie złożonych, wyrażeń porządkujących wypowiedź, m.in. 'po pierwsze', 'przejdźmy do', 'podsumowując' oraz wyrazów wskazujących na relacje, np. 'zatem', 'z kolei', 'jednak', 'również'.

W **stylu potocznym** często występują zdania urwane, eliptyczne (czyli takie, w których pominięty jest jakiś wyraz, najczęściej czasownik), np. 'Dwa kilo kartofli'. 'Od rana gwar'. 'Straszne mieszkanie'.

Styl urzędowy cechują konstrukcje bezosobowe, np. 'postanawia się', 'odwołano', i wskazujące na obowiązek, pozwolenie lub zakaz, np. 'jest obowiązany', 'jest dozwolone', 'zakazuje się'.

Styl publicystyczny jest zróżnicowany, tak jak gatunki dziennikarskie. Może łączyć elementy stylu potocznego, naukowego i artystycznego. Charakteryzuje się prostym, zrozumiałym językiem oraz uporządkowaną konstrukcją. Operuje utartymi zwrotami, np. 'czytać między wierszami', określeniami wartościującymi, np. 'dobra zmiana'. Występują powtórzenia. Podawane są informacje faktograficzne, np. liczby, nazwy własne itp. Wykorzystywane są formy czasowników w 3. osobie czasu przeszłego, np. 'podkreślił'.

Specjalną nazwę mają też słowa i wyrażenia charakterystyczne dla danego stylu: dla potocznego są to **kolokwializmy** ('kobitka' 'kobietka', 'żonka', 'zbaranieć' 'nie wiedzieć, jak się zachować', 'dycha' 'dziesięć'), dla urzędowego – **kancelaryzmy** ('awizo', 'zakazuje się', 'uiścić opłatę'), dla naukowego – **terminy** ('[derywacja](#)', '[akomodacja](#)'), a dla artystycznego – **poetyzmy** ('smętny' 'smutny', 'dumać' 'rozmyślać', 'niebiososa' 'niebo').

Można zatem powiedzieć, że style są zakorzenione w powtarzalnych i stałych sytuacjach, które są typowe np. dla urzędów, nauki, religii. Twierdzi się, że najważniejszym dla każdego człowieka stylem jest ten, który poznaje najwcześniej, a więc styl potoczny. Wszystkie pozostałe są wtórne wobec niego.

Przykłady różnych stylów językowych:

a) Styl artystyczny

Fragment *Listu dedykacyjnego do Zygmunta Krasieńskiego*:

(Ortografia i interpunkcja zostały uwspółcześnione.)

KOCHANY POETO RUIN!

Pozwól, że, pisząc do ciebie, zacznę od apologu, który mi opowiedziano nad Salaminą zatoką.

Stary i ślepy harfiarz z wyspy Scio przyszedł nad brzegi Morza Egejskiego, a usłyszawszy z wielkim hukiem łamiące się fale, myślał, że szum ów pochodził od zgiewku ludzi, którzy się zbiegli pieśni rycerskich posłuchać. Oparł się więc na harfie i śpiewał pustemu morza brzegowi: a kiedy skończył, zadziwił się, że żadnego ludzkiego głosu, żadnego westchnienia, żadnego pieśń nie zyskała oklasku. Rzucił więc harfę precz daleko od siebie, a te fale, które śpiewak mniemał tłumem ludzkim, odniosły złote pieśni narzędzie i położyły mu je przy stopach. I odszedł od harfy swojej smutny Greczyn, nie wiedząc, że najpiękniejszy rapsod nie w sercach ludzi, ale w głębi fal Egejskiego Morza utonął.

Źródło: Juliusz Słowacki, *Przedmowa*, [w:] tegoż, *Balladyna*, Wrocław 1922, s. 30.

b) Styl naukowy

Fragment artykułu hasłowego *intertekstualność*:

Kategoria 'intertekstualności' odnosi się ogólnie do przestrzeni międzytekstowych, w których sytuują się wszelkie przejawy ludzkiej aktywności: wypowiedzi, utwory literackie, dzieła sztuki, spektakle teatralne, przekazy informacyjne i medialne itp. Natomiast w swoich ścisłych, wyspecjalizowanych znaczeniach kategoria ta określa sfery powiązań i odniesień międzytekstowych, w których aktywnie uczestniczą konkretne utwory literackie, ustalając, czym one są pod względem formalnym i znaczeniowym. Kategoria intertekstualności jest więc przede wszystkim nazwą wielości różnorodnych zjawisk, które nieodmiennie unaoczniają wchodzenie utworów literackich w głębokie, 'dialogiczne' powiązania z zewnętrznymi wobec nich polami tekstowymi innych utworów i przekazów pozaliterackich.

Źródło: encyklopedia.pwn.pl/haslo/intertekstualnosc;3915178.html, dostęp: 04.06.2021.

c) Styl publicystyczny

Fragment artykułu *Oko-uchem: Zanikająca kultura języka* Jerzego Snakowskiego

W dodatku język polski zaczyna być coraz mniej polski. Jadąc np. do Skandynawii, chcę się czuć jak w Skandynawii. Nie służy temu globalizacja rynkowa. Wszędzie te same pamiątki, dania, produkty, marki. Jedyne, co nas jeszcze różni, to języki. Lubię, będąc w Szwecji, widzieć dookoła siebie napisy z charakterystycznymi dla tamtejszego języka znakami diakrytycznymi. Miło jest przywieźć z zagranicy kilka ichniejszych słówek i łamać sobie na nich język.

Niedawno widziałem grupę roześmianych zagranicznych turystów, którzy robili zdjęcie napisowi 'Wrzeszcz' i dziwiących się, że istnieje słowo, w którym na tyle spółgłosek przypada jedna samogłoska. I założę się, że było to jedyne zdjęcie, jakie zrobili we Wrzeszczu. Nie sądzę, że zaintrygować mogły ich napisy w stylu 'Ergo Arena', 'Madison', 'Hevelius' czy 'Lech Walesa Airport'.

Źródło: <https://kultura.trojmiasto.pl/Oko-uchem-Zanikajaca-kultura-jezyka-n51303.html>, dostęp: 03.10.2023.

d) Styl urzędowy

Fragment wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku:

Decyzją z dnia 2 sierpnia 2017 r. nr (...) Starosta Powiatu (...), działając na podstawie art. 9 ust. 1 pkt 14a i art. 33 ust. 4 pkt 1 i ust. 4ca ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1065 z późn. zm.) oraz art. 104, art. 108 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1257 z późn. zm.), orzekł o utracie przez D. S. statusu osoby bezrobotnej z dniem 10 czerwca 2017 r. Decyzji nadano rygor natychmiastowej wykonalności.

Źródło: <https://sip.lex.pl/orzeczenia-ipisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/iii-sa-gd-913-17-utrata-statusu-bezrobotnego-ze-względu-522535883>, dostęp: 04.06.2021.

e) Styl potoczny

Fragment rozmowy:

Ania jutro organizuje imprezę z filmami. Plan jest taki, że wbijamy do niej na chatę o dwudziestej. Proponuję zrobić zrzutkę na jedzonko i napoje. Powiedzmy po dwie dyszki na głowę. Co wy na to?

Źródło: Opracowanie własne

Zapamiętaj!

Należy zawsze dostosować styl swojej wypowiedzi do sytuacji komunikacyjnej!

Nigdy w jednej wypowiedzi nie łącz różnych stylów!

Zadaniowo

Ćwiczenie 1

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Słowa należące do nieoficjalnego stylu języka zastąp wyrazami bliskoznacznymi używanymi w stylu oficjalnym.

- zajarzyć;
- zwiewać;
- kasa;
- fotka;
- migiem;
- kumpela;
- odlotowy;
- ciuch.

Ćwiczenie 3

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Wypisz wyrazy, które przesądziły o twoim wyborze w zadaniu 3.

Ćwiczenie 5

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

W artykule Agnieszki Warnke *Aby język polski był bardziej polski* wskaż przykłady cech stylu publicystycznego.

Pizza czy podpłomyk neapolitański? Snowboard czy śniegodeska? Parasol czy deszczochron, a może parapluj? Z okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego szukamy w polszczyźnie odpowiedników wyrazów obcych i sprawdzamy, które słowa nie zyskały aprobaty naszych przodków. Nazywano je 'przybłędami', 'chwast-złoczyńcami', 'włazami postronnymi' lub po prostu 'złodziejami języka polskiego'. Tych, którzy walczyli z wyrazami obcymi w polszczyźnie, określano mianem 'czyścicieli'. Prąd czystki językowej pojawił się pod koniec XIX wieku, a przybrał na sile w pierwszych dekadach wieku XX, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Jednak już wcześniej w językowych poradnikach zalecano unikanie niepolskich wyrazów, szukanie znajomo brzmiących odpowiedników lub tworzenie neologizmów... tzn. nowotworów.

1826: pierwszy stopień czyścica

W skierowanej do młodzieży publikacji z 1826 roku, której tytuł liczy niemal 50 słów i zaczyna się następująco: 'Proste zasady stylu polskiego rozmaitemi postrzeżeniami względem języka, dla użytku jasno, zwięźle, poprawnie, gładko i szczerze po polsku pisać chcących, praktycznie w przykładach okazane...!', Józef Franciszek Królikowski napisał: 'Czystość języka zależy na tem, ażeby używać wyrazów prawdziwie polskich; naturze, zwyczajowi i duchowi języka właściwych; tudzież, ażeby ich skład i związek, wzorom najlepszych pisarzy odpowiadały'. Zamieścił w poradniku również słowniczek barbaryzmów (wyrazów obcych) z polskimi odpowiednikami. Według niego 'aktor' był po prostu 'działaczem', 'garderoba' – 'szatnią', 'toaleta' (dawniej: pokoik, w którym panie przygotowywały się do wyjścia) – 'gotownią', 'rywal' – 'spółbiegaczem', 'emigracja' – 'wywędrowaniem'. Niektóre zestawienia wręcz urzekały: 'pantofle' – 'cichostępy', 'antypody' – 'przeciwnodzy', 'szlafrok' – 'zatulnik', 'oktawa' – 'ośmina', 'parapet' – 'przedpiersień'. Wiele propozycji się przyjęło: 'wymówka' zamiast 'ekskuzy', lepszy 'owoc' niż 'frukt', a 'wynalazek' niż 'inwencya'. Co ciekawe, według Królikowskiego 'szalkę' należało nazywać 'filiżanką', zaś sto lat później wyraz ten zamieniono na 'czarkę', by wkrótce powrócić do filigranowego i eleganckiego określenia, które dziś wielu zalicza do najpiękniejszych słów w polszczyźnie. Autor podkreślił, że kto nie dba

o czystość, czyli szczerłość języka, ten go nie kocha. Jednak 'jako dobry ojciec, o doskonalenie dzieci swoich staranny, [...] w zapale swoim nie idzie bez rozwagi', gdyż wyrzucając wszystkie obce wyrazy, 'rozum języka pomieszać może'. Należy więc zostawić takie, których rodzime odpowiedniki nie są w stanie oddać ich całkowitego znaczenia. Spójrzmy na książkę: jeśli mamy na myśli jej 'egzemplarz', to żadne słowo istniejące w polszczyźnie, którym próbowano obcy wyraz zastąpić – 'odcisk', 'odpis', 'przepis', 'kształt' czy 'wizerunek' – nie wyraża w pełni idei fizyczności książki. Podobnie 'perspektywa' i 'mikroskop' – nie można ich zamienić na określenia 'dalekowidz' (choć patrzy się w przyszłość) ani 'drobnowidz' (mimo że pod mikroskopem widzi się wyraźniej drobiazgi). Wiele też zależy od kontekstu użytych słów: lepiej wyglądają 'piramidy' niż 'ostrosłupy egipskie', zaś matematykom należy zostawić 'punkt', natomiast w piśmie stosować 'kropkę'.

Źródło: Agnieszka Warnke, *Aby język polski był bardziej polski*, dostępny w internecie: <https://culture.pl/pl/artukul/aby-jezyk-polski-byl-bardziej-polski> [dostęp 3.10.2023].

Ćwiczenie 7

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.